

*Др Љубомир С. Стајић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
stajiclj@pf.uns.ac.rs*

ПРЕВЕНЦИЈА КРИМИНАЛА СА АСПЕКТА ДИЗАЈНИРАЊА ЈАВНОГ ПРОСТОРА И УЛОГЕ ПРИВАТНОГ ОБЕЗБЕЂЕЊА¹

Сажетак: *Брига о безбедности јавних простора постаје све значајнија последњих тридесетак година како за јавне службе (полицију) тако и за приватно обезбеђење које се ту налази у сврху заштите појединачних приватних објеката. Дошло се до закључка да је изучавање дизајна јавног простора са аспекта безбедности подједнако важно као и изучавање социјалних и других фактора криминалног понашања. Савремена архитектонска решења морају да подразумевају такав дизајн простора и објекта који максимално онемогућава и отежава вршења криминалних радњи. Безбедносни дизајн би требало да бављење криминалом учини опасним, мање пожељним и мање оправданим односно треба да промени перцепцију потенцијалних криминалаца о ризицима криминалног понашања у смислу веће могућности за његово откривање и хапшење. У раду су презентовани критеријуми по којима треба да се дизајнира јавни простор, његов утицај на понашање криминалаца као и напомене како лоше дизајниран јавни простор смањује ефекте формалног надзора од стране приватног обезбеђења и полиције. Већи део рада је посвећен студији случаја блока 21 у Новом Београду као типичном представнику јавног простора који је доживео бројне трансформације у протеклих 50 година. Веома су значајни показатељи како је промена дизајна тог простора утицала на стање криминалитета.*

Кључне речи: *безбедност, приватно обезбеђење, јавни простор, превенција, криминал.*

¹ Овај рад је настао као резултат рада на пројекту „Теоријски и практични проблеми стварања и примене права (ЕУ и Србија)“ чији је носилац Правни факултет у Новом Саду.

УВОД

Јавни простор подразумева онај затворен и отворен простор који је доступан свим грађанима попут градских улица, тргова, паркова, паркиралишта, школа, вртића, зграда јавне управе и слично. У јавном простору грађани имају најширу могућу слободу кретања, боравка, уласка и изласка без потребе да оправдају своје присуство или да им је оно нечим ограничено. Њихов боравак и кретање ограничено је једино истим таквим правом других грађана докле год се поштују правила јавног реда и мира.

Са друге стране простор у приватном власништву је ограничен за боравак и кретање непозваним лицима и лицима без овлашћења. У овом случају власник простора одређује сврху простора, активности које ће се у њему одвијати, правила понашања, време задржавања и слично.

Из наведеног проистиче чињеница да се по питању безбедности ова два простора радикално разликују при чему је јасно да је простор у приватном власништву по правилу заштићенији од разних врста криминалних активности.

Брига о безбедности јавних простора постаје све значајнија последњих тридесетак година како за јавне службе (полицију) тако и за приватно обезбеђење које се ту налази у сврху заштите појединачних приватних објеката. Наиме, дошло се до закључка да је безбедносно дизајнирање јавног простора подједнако важно као и изучавање социјалних и других фактора криминалног понашања. Пошло се од тезе да се криминал одвија увек на неком простору (јавном или приватном) с тим да се негде јавља чешће него на другим. Кренуло се тим путем у истраживању да се утврди који су то разлози да је то тако. Криминолози су уочили да одређени број кривичних дела настаје у тзв. пригодним ситуацијама где сам простор али и уређење тог простора и дизајн објеката у њему стварају ситуацију да криминалац који иначе тог момента није имао намеру да учини неко кривично дело (крађу, провалу или слично) управо то чини зато што му се указала пригодна ситуација где закључује да постоје веома мале шансе да буде ухваћен и процесуиран ако изврши то дело у тој пригодној ситуацији.

Полазиште истраживања, углавном се базира на теорији ситуационе превенције која датира још од почетка седамдесетих година 20. века. То су: теорија рационалног избора, теорија дизајнирања простора, теорија животног стила, теорија социјалне контроле. Свака од поменутих теорија има свој значај и свој утицај на превенцију криминала. Теорија дизајнирања простора у складу са потребама безбедности је најмање истраживана теорија тако да се, у последње време појављују мултидисциплинарна истраживања утицаја дизајна простора и објеката на превенцију криминала. Ова теорија објашњава архитектонска и друга решења која подразумевају

планско манипулисање дизајном простора и објеката у циљу максималног онемогућавања и отежавања вршења криминалних радњи на том простору. У том случају безбедносни дизајн би требало да бављење криминалом учини опасним, мање пожељним и мање оправданим. Дакле, дизајн простора и објеката, заједно са другим мерама, треба да промени перцепцију потенцијалних криминалаца о ризицима извршења кривичног дела у смислу веће могућности за његово откривање и хапшење. У том смислу аутори дефинишу 25 техника сврстаних у пет категорија: 1) отежавање извршења кривичног дела; 2) повећање ризика по учиниоца, 3) редуковање награде за учиниоца (смање вредности плена); 4) редуковање провокације; 5) онемогућавање оправдавања (ослобађање од казне).

Дизајнирање јавног простора осим адекватног одговора криминалу има и значај у очувању јавног капитала и очувања политичких и економских интереса. Подизање безбедности јавних простора може утицати на опште стање спокојства друштва, на квалитет туристичке понуде као и на подстицање запослености. У том смислу у различитим државама доносе се иновирани закони о јавном реду и миру који садрже норме којима се делује на асоцијално понашање, пијанство, задржавање сумњивих лица у јавним просторима и сл. Одавно се напушта став да је само полиција одговорна за безбедност јавног простора. Познато је да се она концентрише само на „крупнија кривична дела“ са већом материјалном и другом штетом која се гоне по службеној дужности. Код нас и у свету у том смислу све већу улогу имају агенције за приватно обезбеђење.

1. АНАЛИЗА ДОСАДАШЊИХ СТУДИЈА БЕЗБЕДНОСТИ ЈАВНИХ ПРОСТОРА СА АСПЕКТА ЊИХОВОГ ДИЗАЈНА

Сва досадашња истраживања и студије до којих смо дошли пошле су, углавном, од следећих премиса:

1. Јавни простор се сматра мање безбедним у односу на полујавне и приватне просторе;
2. Изглед зграда и њихов дизајн је од великог значаја за превенцију криминала;
3. Безбедност простора и објеката у њима подразумева примену различитих метода, активности, механизма, баријера, техничко-технолошка решења, примену јавног осветљења и контролу простора путем камера;
4. Безбедносни дизајн обухвата спој територијалности и могућности примене неформалног надзора од стране грађана где се грађани морају осећати као активни учесник у превенцији криминала за време рада или за време одмора.

5. Ангажовање приватних служби обезбеђења за очување безбедности јавних простора без обзира на њихова кривичнопроцесна ограничења добија на значају у функцији подизања безбедности јавних простора али су скопчана са великим материјалним издацима и често због тог разлога изостаје овај вид заштите;

6. Безбедносни дизајн простора и објеката треба да омогући:

– Спречавање односно одустајање од извршења кривичног дела од стране криминалаца услед повећаног ризика правовременог уочавања, препознавања и (или) каснијег хапшења и процесуирања;

– Повећану стимулацију и могућност грађана за надгледање јавног простора у функцији превенције криминала;

– Редуковање времена током кога се може извршити кривично дело;

– Подизање нивоа безбедносне културе у смислу повећања опрезности, предузимања активних и пасивних мера личне заштите и заштите имовине, јачање социјалне кохезије и заједничког морала, пријављивање сумњивих лица и понашања, подршка службама приватног обезбеђења и полицији и сл.;

– Смањење страха од криминала;

– Пораст поверења у могућност заједнице у превенцији криминала;

– Унапређења транспарентности простора смањењем скривених простора, углова, пролаза и прилаза;

– Мењање перцепције грађана и побољшање имица јавног простора у смислу физичке и социјалне промене окружења у циљу превенције имовинских, крвних и социопатолошких кривичних дела као и кривичних дела са елементима насиља.

У том смислу поменуте студије дошле су до следећих закључака:

1. Лоше безбедносно дизајниран јавни простор и објекти у њему могу смањити добре ефекте формалног надзора као што су присуство полиције, служби приватног обезбеђења, телевизије затвореног круга (CCTV – close-circuit television).

2. Добро безбедносно дизајниран јавни простор повећава ризик по учиниоца кривичних дела. Овај ризик по учиниоца се знатно увећава ако се дизајн употпуњује мерама формалног надзора (CCTV, јавно осветљење, самозаштита и сл.).

3. Примена формалног надзора и приватног обезбеђења је без примене безбедносног дизајна простора редуковало криминал у 8% случајева у САД и Канади, до 14% у Уједињеном Краљевству, а у неким срединама и до 38%. Мерења утицаја безбедносног дизајна простора заједно са формалним надзором нису вршена али је очекивана претпоставка да би то дало још боље резултате.

4. Највећа ефикасност је остварена у погледу безбедности моторних возила на паркиралиштима и тзв. имовинским кривичним делима, а најмања у јавном превозу и криминалу нарушавања јавног реда и мира.

5. Формални надзор више доприноси редукцији „ноћног“ криминала, а дизајн простора и објеката „дневног“ криминала.

6. Дизајн простора и објеката и формални надзор учинили су то да су криминалци морали променити своје устаљене обрасце понашања што их је доводило у прилику да праве више грешака.

7. Смањен је страх код свих грађана док је посебно примећена побољшана перцепција жена о безбедности при ноћном кретању.

8. Шира примена формалног надзора и дизајнирање јавног простора и објеката у градским центрима даје значајно боље резултате од исте такве појединачне примене.

9. Планско и сврсисходно безбедносно дизајнирање јавног простора и увођење физичког надзора изискује веће трошкове на почетку који се касније постепено и дуготрајно исплате.

2. СТУДИЈА СЛУЧАЈА БЛОКА 21 У НОВОМ БЕОГРАДУ

Све представљене студије имале су за циљ да утврде утицај новог осветљења, дизајна простора, CCTV као независне варијабле на смањење стопе криминалитета на одређеном јавном простору као зависне варијабле. Са методолошког становишта овај приступ има пуно оправдање и резултати до којих се дошло показују исправност наведеног приступа у великој мери. Међутим, овакав методолошки поступак има апсолутно оправдање када се ради о статичним величинама за дужи период па се тако може потврдити валианост и валидност добијених резултата, без обзира на неке споредне факторе као што су социјалне прилике, опште стање економије и сл., који су свакако имали неки утицај о коме су и сами истраживачи говорили.

У овом раду се дошло на идеју да се простор због неких утицаја значајно мења током година те да треба испитати утицај промене безбедносног дизајна простора на стопу криминалитета. Наиме, многи простори и објекти су грађени пре, 40 или чак 50 година по стандардима који су важили за тај период. Временом тај простор трпи промене, из разних разлога, које могу бити више или мање позитивне и(ли) негативне са безбедносног становишта. Идеја и циљ овог истраживања је да утврди како и колико су учињене промене у дизајнирању простора и објеката у једном типичном стамбеном блоку 21 на Новом Београду утицале на стопу криминалитета на том простору. Очекује се да добијени подаци коренспондирају са подацима ранијих истраживања у другим земљама и да укажу на основне прин-

ципе и правце промена дизајна простора и објеката како би се смањила стопа криминалитета. Очекивани резултати истраживања су да се дефинишу и критеријуми којих се треба придржавати приликом редизајнирања неког „старог“ простора, а у функцији повећања његове безбедности.

Ради добијања валидних и сврсисходних података коришћена је комбинација следећих научних метода: метод интервјуа и анкете, статистички метод, метод посматрања и метод предвиђања. Методи су коришћени за прикупљање и тумачење добијених података као и за закључивање.

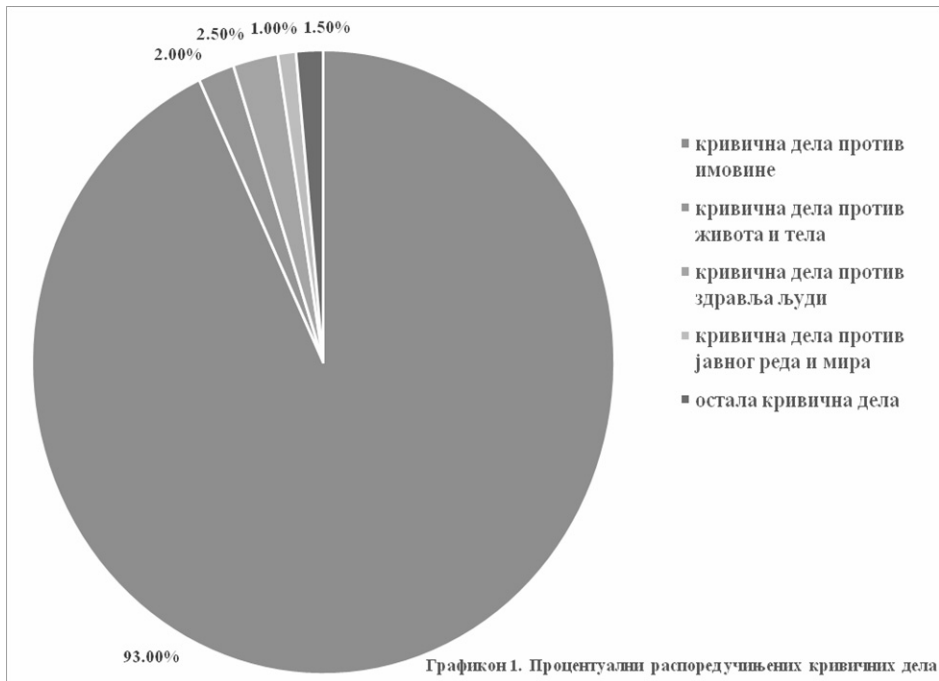
Док су се раније наведене студије углавном бавиле смањењем криминала услед предузетих мера овде је супротан случај. Наиме, дошло је до промене дизајна простора услед доградње нових и проширења и промене намене и дизајна старих објеката што је довело до повећања криминалитета. Задатак овог истраживања био је да у простору и времену прати повећање укупног криминалитета на задатом простору као и појединих његових облика посебно, односно да утврди за колико и на који начин расте број кривичних дела због промене дизајна простора. Други задатак је да се утврди како та непланска и несврсисходна промена дизајна погодује расту криминала како бисмо дошли до препорука којима би се указало у ком правцу треба усмерити дизајнирање простора како би он утицао на смањење стопе криминала укупно и неких најтежих облика појединачно.

Планом истраживања било је предвиђено да се стање криминалитета у поменутом блоку 21 на Новом Београду прати и оцењује мерењем параметара од 22 кривична дела која су била сврстана у 9 група и то: 1) кривична дела против живота и тела; 2) кривична дела против имовине; 3) кривична дела против полне слободе; 4) кривична дела против брака и породице; 5) кривична дела против здравља људи; 6) кривична дела извршена на подручју школе²; 7) кривична дела против јавног реда и мира; 8) саобраћајне несреће са погинулим лицима; 9) самоубиства.

Расподела вредности добијених резултата изражена је у процентуалном односу на укупан број учињених кривичних дела дата је на графикону 1.

На основу добијених података уочено је следеће. Чак 93% свих кривичних дела припада кривичним делима против имовине (крађа, разбојништво, крађа аутомобила) при чему од тога више од 90% припада тешким крађама што значи да су криминалци активност спроводили на опасан и нарочито дрзак начин користећи алат при чему су савладали различите препреке. На другом месту су кривична дела против здравља људи (производња и промет опојних дрога на организован начин) којима припада око

² О неким моделима остваривања безбедности у школама вид. Љубомир Стајић, Светлана Станаревић, „Модели остваривања безбедности у школама у Републици Србији“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2011, 127-141.

2,5% од свих кривичних дела. На трећем месту су кривична дела против живота и тела којима припада нешто испод 2% од свих кривичних дела на тој територији. Статистички вредан резултат припада и кривичним делима против јавног реда и мира на која отпада око 1% учињених кривичних дела.

Промена у дизајну простора и објеката као и промена садржаја, активности и програма у оквиру јавног простора огледа се у следећим показатељима: Промена власничке структуре простора (од јавних настају приватни) и објеката, економски услови и социјалне потребе условили су отварање 19 продавница и супермаркета, 14 ресторана, барова и кладионица, 4 рекреативна центра, 16 финансијских експозитура (банке и осигуравајуће куће) и 10 објеката за пружање услуга (занатлије и туристичке агенције). Осим наведеног на простору се налазе и образовне установе (по једна предшколска, школска и гимназијска).

Део спроведеног истраживања односио се и на ставове грађана према проблемима безбедности у блоку 21. који смо раније навели. Субјективни осећај безбедности грађана не мора се и поклапати са реалним показате-

љима и параметрима којима се оцењује стање безбедности на некој територији. Спроведено истраживање је омогућило да дођемо до закључка које су то најзначајније безбедносне потребе грађана.

Пре него што пређемо на презентацију и објашњење добијених резултата потребно је ради бољег разумевања учинити неколико основних напомена о самом простору, демографској популацији али и општем стању безбедности у периоду од изградње блокова (1966. године) до данашњих дана.

Напомене се односе на следеће:

1. Блокове је градила шездесетих година социјалистичка власт у складу са својим идеолошким и политичким потребама и погледима на будућност.

2. Блокови су грађени свега 15 година после Другог светског рата када је становништво доживело општу друштвену трансформацију политичког и економског уређења са јако израженим моралним начелима правде, помоћи и солидарности међу грађанима и одговорности према заједничкој имовини.

3. У блокове су насељени претежно становници који су се тек доселили у Београд и већином су то били државни службеници који су добијали станове после одређеног броја година проведених у служби.

4. Познат је случај читавих зграда и мањих блокова у којима су становали само војни и полицијски службеници који су на тај простор донели и одређену безбедносну културу.

5. Деведесетих година XX века простор бивше Југославије задесило је више ратова који су праћени економским санкцијама, огромним осиромашењем грађана, великим демографским померањима, криминализацијом друштва, променом друштвеног уређења уз период од читавих 15 година неулагања у овај простор што доводи до његове значајне деструкције.

6. Тренутно на просторима Новог Београда станује трећа генерација становника која живи по новим културним вредностима, има другачије потребе укључујући ту и оне које се односе на безбедност.

7. Последњих десетак година простор новобеоградског блока 21 постаје нови административни, економски, финансијски и културно-спортски центар Београда који значајно мења не само архитектонску, него и демографску, социјалну и безбедносну слику простора. Та чињеница је у складу са искуствима из других земаља, вероватно и пресудно утицала на ставове испитаника који су претежно били заинтересовани за то да регенерација комуналних отворених простора буде усмерена првенствено на безбедност.

У том смислу очекивања и ставови испитаника када је у питању безбедност су следећи. У односу на прву групу безбедносних потреба коју

смо назвали група за превентивно деловање и стварање субјективног осећаја безбедности, испитаници су заузели следећи став. Скоро две трећине испитаника (58-79%) сматра да реконструкција простора треба да обухвата следеће захтеве: 1) изградња амбуланти, домова здравља и болница (здравствена безбедност); 2) повећање квантитета и квалитета спољног амбијенталног и безбедносног осветљења посебно оног на саобраћајницама и пешачким комуникацијама, парковима и паркинзима; 3) повећање броја пасивних система заштите деце у смислу ограђених, плански и циљано пројектованих простора – дечијих игралишта; 4) изградња јавних простора и објеката у складу са потребама старих људи и лица са инвалидитетом; 5) изградња посебно осмишљених и ограђених простора за боравак кућних љубимаца и 6) испуњавање стандарда еколошке безбедности³ (одсуство загађења буком, повећање простора јавних површина покривених зеленилом али тако да оно не омета CCTV системе и грађане да осматрају).

У односу на појединачна објашњења ставова испитаника коментар би био следећи. У односу на здравствену безбедност демографска експанзија и повећани захтеви за бригу о здрављу стављају захтеве испитаника за изградњом већег броја малих и софистицираних здравствених установа на прво место испитаника. Што се тиче амбијенталног осветљења оно има посебан безбедности значај. Наиме, изградња нових објеката као и неке не-легалне градње као и непланска садња зеленила нарушили су осветљеност читавог простора што кретање ноћу отежава и ствара осећај несигурности, а и олакшава криминалцима кретање просторима без осветљења и бежање са места извршења криминалних радњи. Осим тога недостатак светла и пресецање линије осматрања отежава рад безбедносних камера полицијског и приватног обезбеђења.

Ставови о изрази игралишта за децу уважавајући високе безбедносне стандарде последица су повећане безбедносне културе, уважавања стандарда Европске уније и доступности сертификованих подлога и опреме за игралишта.

Изградња рампи за лица са посебним потребама, за стара лица као и посебно осмишљених простора за кућне љубимце су захтеви новијег доба који нису били значајније узимани у обзир при првобитној пројекцији простора. Данашњи савремени блоковски простори су незамисливи без ових садржаја и имају и своје безбедносне импликације.

³ О раду надлежних државних органа у остваривању еколошке безбедности вид. Та-тјана Лукић, Милана Писарић, „Специјализација правосудних и других државних органа у борби против еколошког криминалитета“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2012, 219-241.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Закључци на основу дистрибуције добијених резултата односили би се на следеће. У односу на број кривичних дела против живота и тела анализа показује да је највећи број кривичних дела био у време кризе на простору 1990-2000. године када се на овом простору појављује пуно оружја а криминалне групе се селе на ове просторе. Дизајн простора и недостатак мера неформалног надзора само су олакшали криминалцима да лакше изврше своје намере и не буду откривени и ухапшени, с обзиром да су већину убистава чиниле ликвидације као последица обрачуна криминалних банди. У то време је и перцепција грађана о небезбедности била највећа.

Редизајнирање простора је почело пред крај 90-их и почетка 2000. и трајало до 2010. године. Када су у питању ова кривична дела редизајнирање је имало двоструки утицај. У првом случају је позитиван јер је чињеница да је тај простор постао финансијски и пословни центар што је утицало и на повећан број зграда са потпуним унутрашњим и спољашњим обезбеђењем, покривеност CCTV камерама, проширењем осветљених булеварашто је у неким деловима смањило простор за прикривен долазак, боравак (чекање) и акцију криминалаца па се они чешће одлучују да активност усмере на просторе који немају овакав „степен заштите и транспарентности“. Са друге стране, нов модеран простор са кафићима, ресторанима, бутицима и слично, привлачио је опасније криминалце и њихове вође па су се десиле и тзв. „наручене ликвидације“ где су криминалци унапред знали да имају мале шансе да не буду откривени и да могу неометано и неопажено побегну са места извршења кривичног дела. Са тог становиште дизајн простора и објеката није много пружио заштиту жртвама нити могућност безбедног боравка.

Дистрибуција добијених резултата показује следеће. Број кривичних дела против живота и тела (убиства и тешка убиства расте) од почетка 90-их година XX века и врхунац достиже 2000-те године да би постепено почео да опада и у 2011. години долази на ниво 90-их година. У групи кривичних дела против имовине (крађа, тешка крађа, разбојништво) приметан је константан раст и то: када су у питању обичне крађе по стопи од 400% на сваких 10 година и то: од 1990-те са 80 расте на 510 до 2000-те и од 2000-те до 2011-те на 2251 кривично дело. Када су у питању тешке крађе (уз употребу силе и алата са пленом веће вредности) стопа је у првој декади била 25% већа, а у другој 30% већа у односу на почетак мерења. Уочава се, међутим да је број тешких крађа у односу на обичне крађе био за око 25% већи. Група кривичних дела против полне слободе (силовање и покушај силовања) имала је раст у првој декади од 44% да би у другој стопа била негативна и то за 88% него у претходном периоду. Група кривичних

дела насиље у породици је у Кривични закон Републике Србије као посебно кривично дело уведено тек 2002. године па до тог периода и не постоје засебни подаци. Индикативно је, пак, да је од момента увођења тог кривичног дела до краја 2011. године било чак 570 случајева насиља. Кривична дела против здравља људи (неовлашћена производња и промет опојних дрога) су имала константан раст из године у годину да би за читав период стопа раста ових кривичних дела била више од 300%.

Што се тиче саобраћајних несрећа са погинулим лицима интересантно је да је број несрећа био највећи 90-их година и то више од три пута него 2011. године док је најмањи и то шест пута био 2000-те године. Разлози оваквим показатељима вероватно стоје у чињеници да су неке саобраћајнице боље уређене са јаснијом и правилнијом саобраћајном сигнализацијом укључујући ту и тзв. „лежеће полицајце“ који су знатно смањили брзину кретања у зони школа и на критичним тачкама.

Група кривичних дела против имовине је група са највећим бројем дела, што су прикупљени подаци и показали и што се очекивало. И у овом случају стари редизајнирани простор имао је двоструки утицај. Наиме, присуство великог броја пословних људи, повећан број нових (богатијих) становника, повећање количине новца који се дневно обртао на том простору учинили су простор примамљивим за велики број криминалаца. Тако су у знатном броју повећане тзв. „обичне крађе“ (цепарења, отимање новца и ташни, упад и узимање новца из касе и слично) из објеката и на улици од грађана. Закључује се да је већина простора и објеката омогућавала непримећен прилаз и извршење дела, као и напуштање простора. Мања вредност имовинске штете изазивала је и мању реакцију полиције и заједнице грађана али је у перцепцији грађана о безбедности простора оставило велики траг. Приметно је да број тешких крађа уз употребу алата опада из године у годину. Овакав резултат се оправдава, пре свега потребним дужим временом за извршење кривичног дела, потребом за дужим и прецизнијим планирањем, потребним већим знањима и приликама криминалаца, смањењу вредности доступне имовине. Сматра се да је присуство приватног обезбеђења код неких објеката и интервенцијама на објектима у смислу увођења интерфона, сталном закључавању зграда, видео надзору и повећаном осветљењу у новоизграђеним и новоуређеним деловима простора, као и масовној уградњи блиндираних врата на становима и пословним просторима значајно повећало ефекте безбедности. Висока цифра ових дела задржала се због крађе возила јер се на површинама јавних паркинга није ништа интервенисало, а број возила се повећао неколико пута. На мети лопова су биле и апотеке због крађе опојних супстанци и продавнице са техничком робом. Иако су криминалци снимљени камерама ништа их није спречавало да неометано напусте место извршења.

Експоненцијални раст имала су разбојништва (дела уз употребу оружја или силе) која се објашњавају великим присуством и лаким долажењем до оружја и краћим потребним задржавањем на месту извршења кривичног дела што отежава дојаву и хватање криминалаца.

Што се тиче осталих врста кривичних дела статистички значајни показатељи за тумачење се односе на кривична дела насиља у породици и недовољену трговину и промет опојних дрога. Код насиља у породици дизајн простора има значај у толико што он може да укаже на изолованост, отуђеност и одсуство заједништва што олакшава насилницима да непримећено користе силу, а комшије при томе немају сазнања што се дешава па не могу ни да реагују.

Прикривени, осенчени простори, прилази, отворени подрумски простори, отворена поткровља учинила су да такав простор буде привлачан за уживаоце и трговце дрогом, где могу прикривено да бораве. Ово је даље имало утицаја и на друга асоцијална понашања па се може сматрати и генератором криминала уопште. На овако велик пораст стопе криминала утицала је велика количина новца која је била присутна услед тога што је ту било више пословно-финансијских центара.

Ljubomir S. Stajić, Ph.D., Full Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad

Crime Prevention in Terms of Designing Public Space and the Role of Private Security

Abstract: *Concern about the security of public spaces has become increasingly important in the last thirty years, both in the public service (police) and in private security which is responsible for protection of individual private facilities. It has been concluded that the study of public space design in terms of security is as important as the study of social and other factors of criminal behavior. Modern architectural solutions must take into account a design of space and facilities that prevents and obstructs the exercise of criminal actions to a maximum. Security design should make crime dangerous, less desirable and less justified, i.e. it should change the perception that potential criminals have of the risks of criminal behavior in terms of greater opportunities for its detection and arrest. The paper presents the criteria which should be followed when designing a public space, its effect on the behavior of criminals and notes on how badly designed public space reduces the effects of formal oversight by private security guards and the police. Most of the work is related to the case study of Block 21 in New Belgrade as a typical representative of the public space that has undergone numerous transformations over the past 50 years. There are very important indicators of how design changes of the area affected the state of crime.*

Key words: *security, private security, public space, prevention, crime.*

Датум пријема рада: 13.05.2015.